

№ 172 (21661) 2018-рэ илъэс МЭФЭКУ ІОНЫГЪОМ и 27-рэ

кыхэтыутыгьэхэр ыкіи нэмык! къэбархэр исайт ижъугьотэщтых WWW.ADYGVOICE.RU

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Адыгэ шъуашэм и Мафэ ипэгъокІ

Лъэпкъым ыцІэ еІэты

Тильэпкь зыгьэдахэу, ищытхъу зыlэтырэмэ адыгэ шъуашэр ащыщ. lоныгъом и 28-м адыгэ шъуашэм и Мафэ игъэкІотыгъэу дунаим щагъэмэфэкІыщт.

— Республикэм и Къэралыгъо филармоние щыкощт мэфэкі зэхахьэм адыгэ шъуашэм идэхагъэ къыщагъэлъэ**гъощт**, — къытиlуагъ Адыгеим лъэпкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет итхьаматэу Шъхьэлэхъо Аскэр. — Адыгеим къыщежьэгъэ мэфэкіыр дунаим щыхагъэунэфыкіы. Республикэм щыпсэухэрэ урысхэр, къэндзалхэр, ермэлхэр, нэмыкіхэри пчыхьэзэхахьэм щызэlукlэщтых.

Сирием къикІыжьыгъэ ЛІыбзыу Щан Адыгэ къэралыгъо университетым экономикэмкІэ ифакультет щеджэ. Республикэм искусствэхэмкІэ икІэлэцІыкІу еджапІэ шыкІэпщынэм ишъэфхэр щызэригъэшІагъэх. Фестивальхэм хагъэунэфыкІырэ чІыпІэхэр къащыдихыгъэх.

Купэу «Ошъадэм» иоркестрэ хэтэу Лыбзыу Щан адыгэ къуаем и Мафэ тыщыІукІагъ. ШыкІэпщынэм, пщынэм къырагъэ-Іохэрэ орэдышъохэр, пхъэкІычым ижъынч макъэ гум рехьых. Артистхэр адыгэ шъуашэкІэ зэрэфэпагъэхэм къегъэдахэх. Анахьэу тшІогъэшІэгъоныгъэр Ростов хэкум, Краснодар краим, нэмыкІхэм къарыкІыгъэхэр оркестрэм Іэгу къызэрэфытеуагъэхэр ары.

ЛІыбзыу Щан Хэкужъым къэ-

зыгъэзэжьыгъэм и Мафэ, адыгэ джэгушхоу Мыекъуапэ щыкІуагъэм, фэшъхьаф лъэпкъ мэфэкІхэм ахэлэжьагь, адыгэ шъуашэр щыгьэу шыкІэпщынэм ибзэпсхэр «къыгъэгущыІэхэу» зыплъэгъукІэ уегъэгушхо. Пшъэшъэ нагъом орэдым хэлъ гупшысэр шыкІэпщынэмкІэ къыплъегъэІэсы. Сэе фыжьыр къешІэкІыгьэу щыгь. ШыкІэпщынэм изакъоп, адыгэ шъуашэри ыбзэкІэ «къегъэгущыІэ».

Лъэпкъ мэкъамэхэр сыгу икіыхэрэп, сикіэлэегъаджэу Гъукіэ Замудин шыкіэпщынэм сызэрэфигъэсагъэм фэшІ сыфэраз, — къытијуагъ Ліыб-

Сирием щыкІорэ зэо-банэм къыхэкІыжьыгъэ пшъашъэм ышэу Джанти искусствэм хэщагъ, музыкальнэ Іэмэ-псымэдехосишье орэдышьохэр къырегъalox.

«Ошъадэм» иоркестрэ адыгэ шъуашэм и Мафэ хэлэжьэщт. Лъэпкъым ишэн-хабзэхэр зэрэбайхэр мэфэкІым къыщигъэлъэгъощт.

«Нанэм» къырегъэблагъэх

Адыгэ Республикэм икІэлэеджэкІо куп ІофшІапІэу «Нанэм» ипащэу Нэгъуцу Аслъан лъэпкъ

шъуашэм имэфэкІ къырегъэблагъэх.

«Нанэм» гъатхэм щыкІогъэ зэхахьэм хэлэжьагьэхэ кІэлэ-

еджакІохэр, кІэлэпІухэр адыгэ шъуашэм и Мафэ щызэlукlэщтых. Лъэпкъ шъуашэр языгъэдыгъэхэ кІэлэеджакІохэм къызэраlуагъэу, мэфэкlым щильэгьурэр шыІэныгьэм щагьэфедэн ямурад.

ЕМТІЫЛЪ Нурбый.

Ростуризмэр «кощыжьыгъэ»

Урысые Федерацием культурэмкІэ и Министерствэ епхыгьэу Ростуризмэм джынэс Іоф ышІагь.

Президентэу Владимир Путиным иунашъокІэ джы ар Урысые Федерацием экономикэ хэхъоныгъэхэмкІэ и Министерствэ хигъэхьажьыгъ.

Ростуризмэр культурэм нахьи экономикэм нахь пэблагьэу, ащ къыхащыжьэу Минэкономразвитием рапхыжьымэ нахь ашІотэрэзэу, ащ изы Іахьэу ашІымэ нахьышІоу политикхэми, бизнесменхэми, нэмыкІ къулыкъушІэхэми аужырэ илъэсхэм къыхагъэщы хъугъэ. Президентми ахэм адыригъэштагъ. Ащ иунашъо къызэрэщиІорэмкІэ, туристическэ отраслэр МЭР-м хагъэхьажьымэ, изэхэщэн нахь егугъущтых, шІуагъэу къытырэм хэхъощт. Министерствэм ипащэхэр туризмэр зэрэзэхащэрэм лъыплъэщтых, туроператорхэм Іоф зэрашІэрэр янэплъэгъу рагъэтышт.

Анахь Іофыр хэгъэгу кІоцІ туризмэми ІэкІыб туризмэми къэралыгъом федэ къыфахьэу зэрагьэпсын фаер ары. Ахэм афэгъэхьыгъэ федеральнэ программэу къэралыгъом ыштэгъагъэр тызхэт илъэ-

сым ыкІэ нэс къаухы. Урысыем ишъолъырхэм янахьыбэр ащ хэлэжьагъэми, пшъэрылъэу афагьэуцугьагьэхэр шъолъыр 12-м икъоу агъэцэкІагъэп. Къэралыгьо программэм къыдилъытэрэ псэуалъэхэр зэрагьэпсыщт ахъщэр сомэ миллиард пчъагъэ хъоу къафатІупщыгъагъ, ау зыгъэпсэфыпІэ чІыпІэхэр, нэмыкі псэуалъэхэр зымыухыгъэхэр

Аужырэ илъэсхэм туроператорхэм япчъагъэ къыщыкlагъ, зэхэзыжьыгъэхэри щыІэх, ащ къыхэкІэу цІыфхэм языгьэпсэфыгьо уахътэ афызэхащэнэу амал яІэжьэп.

Владимир Путиным Ростуризмэр Минэкономразвитием зэрэритыжьыгъэм бэмэ дырагъэштагъ, иунашъо уахътэм диштэу алъытагъ.

Ростуризмэм ипащэу Олег Сафоновым сыд фэдэрэ министерствэ епхыгъэхэми яюф агъэцэкІэным зэрэфэхьазырхэр къыІуагъ. МЭР-м ипащэу Максим Орешкиным туризмэм изэхэщэн фэгъэхьыгъэ къэралыгъо программакіэм зэрежэхэрэр хигъэунэфыкІыгъ. Программэр 2019 – 2035-рэ илъэсхэм ателъытэгъэщт.

(Тикорр.).

ЫпкІэ хэмыльэу...

Мыекъуапэ щыпсэухэрэм ыпкІэ хэмыльэу прививкэ афашІыщт. Іоныгьом и 25-м кышегьэжьагьэу и 28-м нэс пчыхьэм сыхьатыр 5-м щыублагьэу 7-м нэс «Семейный магнит» зыфиlорэ щапlэу урамэу Пионерскэм тетым прививкэ зышІыщт бригадэ Іутыщт.

Іоныгьом и 29-м сыхьатыр къызщых ябгъэлъхьан плъэ-10-м къыщегъэжьагъэу 2-м нэс кІыщт. гриппым пэшіуекіощт прививкэр «Черемушкэм» ыкlи «Гуп- врачыр къызяплъырэ нэуж чэ бэдзэршІыпІэм» ящапІэхэм прививкэ къафашІыщт.

ШІоигъоныгъэ зиІэ пстэуми

цІыфхэм гриппыр къямыутэкІыымкІэ анахьэу зишІуагъэ къакІорэмэ прививкэр ащыщ. ЧъыІэ къэмыхъузэ ар зыхябгъэлъхьан фае. Гриппыр къяутэкІыным ищынагьо нахь къызфэуцухэрэр ары апэу вакцинэхэр зыхалъхьащтхэр. А купым хэхьэх кІэлэцІыкІухэр, зыныбжь илъэс 18-м нэмысыгъэхэр, пенсием щыІэхэр, кІэлэегьаджэхэр, медицинэм иІофышІэхэр, нэмыкІхэу цІыфхэм бэрэ ахэтхэрэр.

Непэрэ мафэм ехъулІэу

ПстэумкІи мыгъэ республикэм щыпсэухэрэм япроцент 45-м вакцинэр ахалъхьанэу агъэнафэ. Прививкэ къызхязгъалъхьэ зышІоигъохэр паспорт ыкІи полис аІыгьэу ыпэкІэ къыщытюгьэ чыпіэхэм къарагьэб-

(Тикорр.).

Мэхьанэшхо яІзу ыльытагь

Дорошенко Светлана Василь ыпхъур 1953-рэ илъэсым къэхъугъ. 1974-рэ илъэсым Ермэлхьаблэ дэт къэралыгьо кІэлэегъэджэ институтыр, 1988-рэ илъэсым Адыгэ къэралыгьо кІэлэегьэджэ институтыр, 1998-рэ илъэсым юриспруденциемкІэ Темыр-Кавказ академием къэралыгьо къулыкъумкІэ ифакультет къыухыгъэх. КІэлэегьаджэу, нэужым еджапІэм идиректор игуадзэу Іоф ышІагь.

1995-рэ илъэсым къыщегъэжьагьэу 2001-рэ илъэсым нэс стемэ зэхъокІыныгьэу фашІы-Мыекъопэ къоджэ шъолъырым хэрэм къатегущывагъ ыкви ежь ичІыпіэ зыгъэІорышіэжьыпіэ иеплъыкіэ къыриІотыкіыгъ Светипащэу Іоф ышІагъ. 2001-рэ лана Дорошенкэм. илъэсым АР-м и Къэралыгъо Совет – Хасэм и Лыкохэм я зэхъоквыныгъэу фашвыхэрэр Совет идепутатэу хадзыгь. 2003- зытегьэпсыхьагьэр тапэкіэ пенрэ илъэсым УФ-м ПенсиехэмкІэ фондым и Къутамэу Адыгэ гьэцэкІэгьэнхэ, ахэр зэрифэшъуа-Республикэм щыІэм ипащэ игуадзэу агъэнэфагъ. 2005 — 2009рэ илъэсхэм АР-м ІофшІэнымкІэ ыкІи социальнэ хэхъоныгъэмкІэ иминистрэу Іоф ышІагъ. 2009-рэ илъэсым къыщегъэжьагъэу 2012рэ илъэсым нэс къэралыгъо ыкІи муниципальнэ фэlo-фашlэхэр лъэныкъуабэкІэ зыгъэцэкІэрэ Гупчэ шъхьаІэу Мыекъуапэ дэтым ипэщагь.

2012-рэ илъэсым Светлана Дорошенкэр АР-м ибзылъфыгъэхэм я Союз иправление гъом анаІэ атыригъэтын зэрэ- щыгъ, хэхъоныгъэу къэралыгъом итхьаматэу хадзыгь. Адыгэ фаер анахь шъхьаlэу къыхигъэ- и Президент ышlыгъэ пстэуми Республикэм и Общественнэ щыгь. палатэ и Совет хэт.

Урысыем пенсиехэмкІэ иси-

 ПенсиехэмкІэ системэм сием кіощтхэм яфэіо-фашіэхэр шэу зэрыпсэунхэ алъэкІыщт пенсие аlэкlэгьэхьэгьэныр ары. Зыныбжь хэкІотагьэхэм щыІэкіэ-псэукіэ амалэу аіэкіэлъхэр нахьышІу шІыгьэнхэр мыщ дэжьым пшъэрылъ шъхьаІэхэм ащыщ. УФ-м и Президентэу В. Путиным цІыфхэм зыкъызафегъазэм, ыпэкІэ щыІэгъэхэ фэгъэгъэм ыкІи сабыйхэм къэралы-

Пенсием кІоным аныбжь нэ- адыригьэштагь

сыгъэу е кІогъахэхэу Іоф зыше акіуачіз изэу, яшізныгъэхэр Іофшіапіэхэм къафэкІотэныгъэхэм ащыщхэр къэгъэ- федэнхэ ылъэкІэу бэрэ къынэжьыгьэнхэ зэрэфаер къыlуагь. зэрэхэкlырэр ыкlи ахэм яфиты-Джащ фэдэу унагъом, бзылъфы- ныгъэхэр зэрэухъумагъэхэр Светлана Дорошенкэм къыхигъэмэхьанэшхо яІэу ылъытагь, ахэм

ІофшІэныр **МИНЕЧРИОТІНЬМ** тегущыІагьэх

АР-м Іофшіэнымкіэ ыкіи социальнэ хэхъоныгъэмкіэ иминитрэу Мырзэ Джанбэчрэ ІофшІэнымкІэ Къэралыгьо инспекцием икъутамэу Адыгеим щыІэм ипащэу Сихъу Русетрэ зэІукІэ-

Іофтхьабзэм къыдыхэлъытагьэу ІофшІэным икъэухъумэн, ньфхэр зыщылажьэхэрэ чІыпІэхэм ащыІэхэу шъобжхэр атещагъэхэ мыхъунхэм, ІофшІэныр щынэгъончъэу шІыгъэным, нэмыкІ лъэныкъохэми атегущыІагъэх.

ІофшІэныр щынэгъончъэу зэхэщэгъэным ыкІи лажьэхэрэ дыфхэм япсауныгъэ къэухъумэгъэным афэгъэхьыгъэ юфгхьабзэхэр тапэкіэ зэхащэнэу зэіукіэм щызэдаштагь.

(Тикорр.).

И. Шпиленок къырегъэблагъэх

Іоныгьом и 29-м КьокІыпІэм щыпсэурэ льэпкьхэм яискусствэ и Кьэралыгьо музей икъутамэу Мыекъуапэ щыІэм сурэттехэу ыкІи натуралистэу Игорь Шпиленок пчыхьэзэхахьэ щыфызэхащэщт.

рыгь, тыкъэзыуцухьэрэ дунаим сэухэрэмрэ зылъэгъу зышІоигьохэр цІыф зэхахьэм къыра-

къабзэхэмрэ псэушъхьэ зэфэшъхьафхэу заповедникым шыпсэухэрэмрэ арых И. Шпиленок хэм осэшІу къафашІыгь, текІоныгъэр къащыдихыгъ. Илъэс щызэхэщагъэм изэнэкъокъухэм я Дунэе Лигэ хэт. номинацие зэтефыгъэхэмкІэ

Зэіукіэгьур Кавказскэ биос- апэрэ чіыпіэр къащихьыгъ. фернэ заповедникым ипащэхэм Зэнэкъокъоу «Золотая черепаапкъ къикlыкlэ къагъэхьазы- ха» зыфиlорэм зэлъыпытэу илъэситІо исурэтхэр анахь дэидэхагъэрэ псэушъхьэхэу щып- гъухэу къыщыхагъэшыгъэх. текІоныгьэр къащыдихыгь.

Игорь итворчествэ нахь благьэу зышІэ зышІоигьохэр музе-ЦІыфыІэ зынэмысыгьэ чІыпІэ им шэмбэт мафэм сыхьатыр 16-м къекІолІэщтых. Ар «Брянскэ мэзыр» зыфиlорэ заповедникым изэхэщэкІуагь ыкІи иасурэт зытырихыхэрэр. Ар зэнэ- пэрэ пэщагъ. ЧІыопсым идэхакъокъубэмэ ахэлэжьагь, исурэт- гъэ къизыІотыкІырэ сурэтхэр зыдэтхэ тхылъхэр къыдигъэкІыгъэх. Урысые порталэу «Живой зэфэшъхьафхэм «Би-би-си» журнал» зыфиюрэм нэкlубгъо зыфиІорэ къулыкъоу Урысыем къыщызэІуихыгъ. Сурэттеххэм

(Тикорр.)

Шыфхэм якІэтхыкІыжьынкІэ Интернетыр къызфагъэфедэщт

2018-рэ илъэсым чъэпыогъум 1-м къыщегъэжьагъэу и 10-м нэс къэралыгьо фэlo-фашlэхэмкІэ портал зыкІым цІыфхэм якІэтхыкІыжьын щыкІошт. КІэтхыкІыжьыным епхыгъэ фэІофашіэхэр электрон шіыкіэкіэ зэхэщэгъэным фэгъэзагъэр къэралыгъо статистикэмкІэ Федеральнэ къулыкъур ары. АщкІэ сайтэу https://www.

gosuslugi.ru/342164/1/info зыфиlорэр къызфагъэфедэн алъэкlыщт

НыбжьыкІэхэм язэнэкъокъу

Іоныгьом и 18-м къыщегъэжьагъэу и 20-м нэс республикэ дзэ-спорт джэгукІэу «Зарница» зыфиІорэр кІуагьэ. Адыгэ Республикэм гьэсэныгьэмрэ шІэныгьэмрэкІэ и Министерствэ Адыгэ республикэ общественнэ организациеу «НыбжыкІ» дзэ-патриотическэ объединениеу «ЗыкІыныгь» зыфиюрэр игъусэу юфтхьабзэм кышако фэхъугъэх.

тыкъо щыкІуагь. Муниципальнэ образованиехэм ыкІи гьэмкІэ, дзэ-патриотическэ купэу «Вертикаль» зыдзэ патриотическэ клубхэу республикэм итхэм ялыкІо фиІорэм апэрэ чІыпІэр ыхьыгъ, ятІонэрэр Шэуджэн купи 10-мэ Іофтхьабзэм зыщаушэтыгь. Илъэс 14-м районым къикІыгьэ «купэу «Абдзах» зыцІэм фагьэкъыщегъэжьагъэу 18-м нэс зыныбжь нэбгыри 9-рэ шъошагъ. Дзэ-патриотическэ клубэу «Патриот» зызы инструкторрэ куп пэпчъ хэтыгъэх.

«Строевая подготовка», «Огневой рубеж», «Стрель- купымрэ ящэнэрэ чІыпІэр зэдагощыгь. ба» ыкІи нэмыкІ лъэныкъохэмкІэ ныбжьыкІэ купхэр

Зэнэкъокъур Мыекъопэ районым ит псэупІэу Шэн- зэнэкъокъугъэх. Зэфэхьысыжьхэм къызэрагъэлъэгъуафигорэмрэ Красногвардейскэ районым къиквыгъэ

(Тикорр.).

Адыгэмэ яхьылІэгьэ тхыль гъэшІэгьон

«ШІэныгьэм гьунэ иІэп», «УщэІэфэ уеджэн фае» зыфаІорэр шъыпкьэ дэдэу щыт. Ар сэзыгьаюрэмэ ащыщ Едыдж Батырай ытхи кънхаригьэутыгьэ тхыль гьэшlэгьонэу «Адыгэ лексиконкіэ» зэджагьэр. Ар 2017-рэ ильэсым ООО-у «Полиграф-Юг» зыфиюрэм Мыекъуапэ къыщыдигъэкІыгъ.

Мы «гущыІалъэр» ямышІыкІэу гьэпсыгьэ, къэбарэу, адыгэмэ яхьылІэгьэ шІэныгъэу къыщитырэм ибагъэ умыгъэшІэгьон плъэкІырэп. Мы тхыльым къеушыхьаты Батырай шІэныгъэлэжь шъыпкъэу зэрэщытыр. ЕтІани ар шІэныгъэлэжь къызэрыкІомэ афэдэп, ежь шъхьафитэу, тетІупщыхьагъэу КъохьэпІэ Европэм шатхыгъэ литературэр ыгъэфедэзэ адыгэмэ яхъишъэ къытлъегъэІэсы. Ащ нэмыкІэу Тыркуем икІыжьыгъэхэ адыгэхэм къахэнэжьыгъэхэу, къаІотэжьхэу, хэпІэжъым къинэжьыгъэ адыгэмэ ащыгъупшэжьыгъэхэ къэбархэу тхылъым къыдигъэхьагъэхэм тишІэныгъэ нахь зэхагъэкІоты, зимэхьанэхэри тымышІэжьхэу дгъэфедэхэрэм япчъэ къытфызэІуахы. А лъэныкъо ямышыкІэу щытхэр ары анахьэу сызгъэгушІуагъэр ыкІи цІыфхэр нэІуасэ фэсшІынхэр сыгу къызыкІэкІыгьэри.

Мы гущыІальэр тэрэз тхэн закьом фэгъэхьыгъэп, зэхэф гущы алъэмэ ахахьэ пІоми къекІурэп. Мыщ къызэлъеубыты лъэныкъо бэдэдэ: тарихъым, филологием, социальнэ гъэпсыкІэу адыгэмэ яІагъэм, заом, мэкъу-мэщым, шэн-хабзэхэм, зэхэтыкіэу, гьэпсыкіэу, джэгукіэу ахэльыгьэхэм зэряджэщтыгьэхэ (термин) закъохэр арэп гущы алъэм къыдэхьагъэхэр, хъишъэу апылъыри ары нахь. Ежь Едыдж Батырай зэритхэу, мы «адыгэ лексиконыр» ытхынэу зеублэм мурад адыгабзэкіэ мэгущыlэх. Уарпэ ыкіи щыlэхэр хъанэу Бакйан ешъуlожьых» гъэнэфагъэ иlагъэп, ау нэмыкlыбзэхэм- Фарзэ псыхъохэм азыфагу исыгъэх. (н. 138). кlэ, анахьэу тыркубзэм, нэмыцыбзэм, Роммел зэрилъытэрэмкlэ, бэслъэнэйхэр «SHEQUTE – ШЪХЬАКЪУТЭ. Мэлышъинджылызыбзэм, фэшъхьафыбзэмэ арытхыгьэхэ тхыльхэу адыгэ льэпкъымэ, (н. 42). «BODENSTEDT FRIEDRLCH – зынэсыгьэми адыгэмэ хабзэу ахэль, ау Кавказым щыпсэухэрэ цІыфхэм афэгъэ- БОДЕНСТЕДТ ФРЕДЕРИХ. 1819 хьыгъэмэ сяджэ зэхъум сшогъэшэгьонэу, адыгэмэ ятарихъ зэгъэшІэгъэнымкІэ зишІуагъэ къэкІонэу къысщыхъухэрэ гущыІэхэр, цІэхэр, гущыІэ зэгъусэхэр къыхэстхыкІыщтыгъэх. Ащ ыуж, сиакъыл нахь къызэкІом, а згъэунэфыгъэхэм сахэплъэжьи, нахь зэгъэфагъэхэу зысэшІыжьхэм, зэкІэри къызэлъиубытынэу сегупшыси «Адыгэ лексикон» ecloy гущывальэ сшымэ нахь тэрэз хъунэу къысщыхъуи, сызэрэгугьэу къыхязгьэу-

Сыд фэдэу авторыр егупшысагьэми, тхылъэу тыкъызтегущыІэрэр цІыфхэм ящыкІэгьэнэу, къашъхьапэнэу къысщэхъу. Мы тхылъым ыпэкІэ тызэджагъэ гори тапэ къыщефэ, апэрэу мыщ щытлъэ-

анэмыкі екіоліакіэхэр къезыіуаліэхэрэ тхакІохэм ягупшысэхэми тафегъэнэІуасэ. Ащ къыхэкІэу мы «Адыгэ лексиконыр» Іоф гъэнэфагъэ горэм фэмыгъэхьыгъэу гъэшІэгъонэу, зыфэдэ къэмыхъугъэу зыфаюрэм фэдэу, хъугъэ. Мы тхылъыр зыІэкІахьэу зыгъэфедэрэр зэрэкІэгушІужьыщтым сицыхьэ телъ. Сыда піомэ тхылъым ишіогъэшхо якіыщт филологхэм, тарихъым пылъхэм, этнологиер зисэнэхьатхэм, лъэпкъ хабзэхэм язэгъэшІэн ыгъэгумэкІхэрэм, лъэпкъымэ зышІоигъохэм. ІэкІыб хэгъэгухэм ятхакІохэу адыгэмэ яхьылІагьэу къэзытхыгъэхэм термин зэфэмыдэ Іаджи агъэфедагъ, ямэхьанэкІэ джырэ еджа-

ДUL-ДUL – Дул-Дул. Мухьамэд Пегъымбарыр зытесыщтыгъэ хъыдырыбз (мул) фыжьыр. Адыгэ пшысэхэм шы чъэрэу къахэфэ» (н. 81).

«KADIN – БЗЫЛЪФЫГЪ. Адыгэ лъэпкъ хабзэкІэ, бзылъфыгъэр сыдигъуи ихъулъфыгъэ кlуачlэу игъус, ащ имызакъоу, обществэм къыщытэджыхэрэ Іофыгъохэми ахэлажьэу плъэгъущт. Хъулъфыгъэмрэ бзылъфыгъэмрэ зызэшІуагъэбылъырэп. Нарт тхыдэхэм уяджэми, Сэтэнэе-гуащэ иІушыгъэкІэ, игубзыязэфыщытыкІэхэм нэІуасэ афэзышІыхэ гьэгьэ-гульытэ чанкІэ хьульфыгьэхэм ахэтыгъ. Нартхэм ящык агъэ хъурэ Іэмэ-псымэхэри къыугупшысыщтыгъэх. Нарт Лъэпшъ фијуатэхэти, ригъэшјыщтыгьэх, цІыфхэм ящыІэныгьэ къэзыгьэкІохэм къагурымы Іожьхэу, ащ фэдэ псынкІэрэ бзылъфыгъэ гъэш Іэгьоныгъ. гущы І эхэр къыбгуры Іонхэмк І эмы тхы- Тихьишь эхэхьэгь эмы ут Ізгуры Іонхэмк І эмы тхы- Тихьишь эхэхьэгь эмы ут Ізгуры Іонх эмы тхы-

№ Гы гущыІалъэр тэрэз тхэн закъом фэгъэхьыгъэп, \mathbf{V} зэхэф гущы \mathbf{I} альэмэ ахахьэ \mathbf{I} \mathbf{I} оми къек \mathbf{I} урэ \mathbf{I} . Мыщ къызэльеубыты лъэныкъо бэдэдэ: тарихъым, филологием, социальнэ гъэпсык Гэу адыгэмэ я Гагъэм, заом, мэкъу-мэщым, шэн-хабзэхэм, зэхэтыкІзу, гъэпсыкІэу, джэгукІэу ахэльыгьэхэм зэряджэщтыгьэхэ (термин) закъохэр арэп гущыІалъэм къыдэхьагъэхэр, хъишъэу апылъыри ары нахь.

лъым мэхьанэшхо иІ. ГущыІалъэм къы- тао хэгьэгур зэрищагь. Босфор империер дэхьагъэхэ гущы эхэр латин хьарыфк э тхыгъэхэу къетых, ар джы адыгабзэкІэ зэратхырэр Батырай къытегъэлъэгъу Ащ ыуж а гущыІэм къикІырэр, зыщагъэфедэрэр, зэпхыгъэр къытфеlуатэ. Нэмыкі эу къэпіон хъумэ, ар энциклопедие гущыІальэу къыпщэхъу.

ГущыІалъэм къыщитыхэрэр мыщ фэдэу гъэпсыгъэх: «BEDEF – БЭДЭФ. Нарт бзылъфыгъэ Іушхэм ащыщ. Хэкум ис шапсыгъэхэм ащ ехьылІэгъэ текстхэр къытлъагъэ Іэсыжьыгъэх. Бэдэф къэхъущткъэшІэщтхэр ыпэкІэ къышІэщтыгъэхэу ары къызэраІожьрэр» (н. 37). «BEDACH – БЭДАХ. Нарт Джылэхъстан ипшъашъэ ыцІ» (н. 37).

«BESLENI - БЕСЛЕНЭЙ, БЭСЛЪЫ-НЕЙ. Я 19-рэ лІэшІэгъум унэгъо 15000 хъущтыгъэх. Къэбэртэябзэм пэблагъэу цІыф къабзэхэу, байхэу щытыгъэх» 1892-рэ илъэсхэм псэугъэ ориенталист. 1848-рэ илъэсым «Кавказ лъэпкъхэр ыкІи ахэр шъхьафитныгъэм фэбанэхэу урысхэм зэрапэуцужьыгьэхэр» зыфиюрэ тхылъыр ытхыгь, къыдигьэкІыгь» (н. 46).

«CHARZI ALI – ХЬАРЗИ АЛИ. Илъэс тіокіищырэ пшіырэм итэу зэуапіэм Іутыгъэ дзэпщ. Нэмыц усакІоу Херрманн Путтманн мы ліыхъужъым ыціэ къащыpelo» (н. 54). [Хъырцыжъыкъо Алэм, иліакіэ фэгъэхьыгъэу аш поэмэ ытхыгъі.

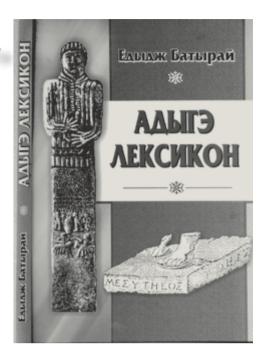
«ДОТ – ДОТ. Адыгэ хабзэкІэ кІэлэцІыкІур апІун-агъэсэнэу унагъоу зэратырэм рающтыгь, ащ агьэсэгьэ кіэлэцІыкІум «дот»-кІэ еджэщтыгьэх» (н. 81). (Джы къызынэсыгъэми (къикІырэр тымышІэми) «дотэ нэф» гущыІэ зэкІэлъыгъугъи тыloкlэ, мэхьанэу пшlэщтыгъэхэм кlop гъэшlуабзэу тэгъэфедэ).

зэхэзгъэтэкъон зылъэкІыгъэ бзылъфыгъэу тапашъхьэ къеуцо» (н. 124).

«KOSTOROMA - KOCTPOMA. Москва итемыр къокіыпіэкіэ щыіэ хэку гупчэ къал. 1864-рэ илъэсым Адыгэ псыикІым ыуж Кострома убых унэгъуабэ ащи рагъэтІысхьагъ» (н. 133).

«LAVRISTAN (LAVRITIS) – ЛАВРИ-СТАН-ЛАУРИТИС. Авар хъанэу Байкан Адыгэ хэкум къезао зэхъум пхъашэу пэуцужьыгъэ адыгэ ліыхъужъ. Авар хъаным иліыкіохэр адыгэхэм мылъку аlахынэу къызегъакlохэм, мырэущтэу ариІvи ыгъэкІожьыгъэх: «Тихэку зы лІы закъо нахь къимынэфэ, зы сэшхо закъо щэхъу къыфэмынэжьыфэ тичІыгухэр къэтыухъумэнхэу, тызэонэу тыхьазыр. Тэ тилъэпкъи, тихэкуи авархэм аратын фэе мылъкуи, чІыфи ттелъэп. Мы гу-

зык агощырэри, зэрагощырэри нахьыбэмэ ашІэжьырэп. Ащ ехьылІагьэу Едыдж Батырай ытхырэр мары: «ХьакІэу агъэлъапІэрэм ныщ фаукІыщтыгъ. Ащ щыщ такъыр зырыз хьакІэм ыпашъхьэ рагъэуцон фэягъэ. Шъхьэр заукъэбзыкІэ агъажъоти, иджабгъу шъхьэкІэлъэныкъо адрэ пкъы такъырхэри гъэжъуагъэу гуалъхьэхэти, хьакІэ Іанэр зезыщэрэ тхьаматэм ыпашъхьэ рагъэуцощтыгъ. Исэмэгубгъу унэм рахьэщтыгъэп. Тхьаматэм е хьакіэм шъхьэкіэлъэныкъор ыгощыщтыгъ: шъэжъые цІыкІу иджыбэ къырихыти, апэ тхьакІумэр тыригъэчъыти, анахьыкІэу ашъхьащытым зыфищэикіэ, ыіитіукіэ къэіабэти, іихыщтыгь. Тхьаматэм зэкіэлъыкіоу, исэмэгукіэ щысым шъхьэкіэлъэныкъом ыпэ, ынэ къыригъэпкІыти иджабгъукІэ щысым

ритыщтыгъ, етІанэ шъхьэкуцІыр ыгощыштыгъ. Ахэр пшхыни-умышхыни уфит. Мыхэр татар хабзэу зылъытэхэрэри щыІэх» (н. 177 — 178).

«TEMIRGOI / KÉMERQUAHE / CIEMGUV - ТЕМИРГОИ / КЕМЫРКЪУА-ХЭ / КІЭМГУЙ. Лэбэ псыхъо Іушъохэм ашыпсэуштыгьэ адыгэ лъэпкъ. Роммел (1804; 41): «Адыгэхэм анахь гъэшlэгъонхэу, пкъышъол къабзэхэу, анахь баеу ахэт лъэпкъых. Дэгьоу ухъумагьэу агьэгъунэрэ къоджэ 40-м ехъум щэпсэух ыкІи зэокІо нэбгырэ 2000 яІ» ыІозэ, ахэм къатегущыІэ» (н. 190).

«TLCHON3 – ЛЪХЪОНЧ. Онджэкъым памыхэу пылъэгъэ гъуч пшъэхъур. Лъхъончым щыуаныр пылъагъэу рэпщэрыхьэх. Лъхъончым кавказ лъэпкъхэм ыкІи адыгэ лІэкъо зэхэдз хабзэм осэ хэхыгьэ щыриІ. ЛъышІэжь зиІэ цІыфыр а унэм ихьэу, лъхъончым ыlапэкlэ нэсымэ, илажьэ фагьэгьущтыгь, а унагьом икІалэ фэдэу алъытэу хъущтыгъ. Сыд фэдэрэ щынагъуи щаухъумэнэу хъущтыгъ. Лъхъончыр икІыхьагъэкІэ пылъэгъэнэу зыщымыхъурэм, хъурджэ напіэхэу хэлъхэр зэрадзэхэзэ дащэеныр мышloy, «унагъом гъэблэ-огъу къыфихьыщт» аІощтыгь. Зэгорэм лъхъончыр ямыщыкІэгъэжьы зыхъукІэ, ар онджэкъым пахыжьыти, икlыхьагьэкіэ агьэтіылъыштыгь. е джыри зыгорэм палъэщтыгъ» (н. 197).

«VAEV – УАЙ. Гъэхъэгьэ гьэнэфагьэхэр зыкъолъ цІыфыр къарагъэшІэн хъумэ къаlорэ гущыІ. «Уай-уай аригъэlуагъ» alo. Ошъогутхьэу «Уа»-м епхыгъэуи егуцафэх» (н. 209).

«ZELDAV – ЦЭ́ЛДАУ. Сымаджэр е vlагьэ зытельыр амыгьэзэшынэv фашlырэ джэгукІэ зэхэс. Лъэтэн хэмылъэу апшэрэ тхьацур агъэкІэракІэ, ыгузэгу аугьонышь тэбэ хьалыгьу агьажьэ. Ар сымаджэр зэрылъ vнэм икашъо кашашъ агъэхъые. Кіалэхэр, аіэхэр акіыбкіэ щагъэхэу, етІысэкІыхэшъ, зэнэкъокъух. Хьалыгъум ецакъэу, Іулъхьэ къыхэзычырэр атекІо. ФэмынэІуасэу хьалыгъу пытэ мыкІу-мыпшым зыІупшІэхэр Іуезгъэутыхэрэри къахэкlых» (н. 224).

Мы тхылъым адыгэмэ, Кавказым щыпсэухэрэ лъэпкъмэ яхьылІагьэу къыдэхьагъэр бэ, цІыфхэм гъэшІэгъоны ащыхъунэу къысшІошІэу. Ахэр цІыфхэм алъызгъэ!эсы сш!оигъоу къэстхыгъэшъ, шъуедж. «Адыгэ лексиконым» шыкlагъэу хэтлъэгъуагъэмэ ягугъу къэсшІырэп, сыда зыпіокіэ, тхылъым шіуагъэу къытыщтым ахэр чаухъумэх.

ГЪЫЩ Нухь. Филологие шіэныгъэхэмкіэ доктор.

УФ-м мэз хъызмэтымкІэ иІофы-

шІэ гъэшІуагъэу, АР-м мэзлэ-

жьынымкІэ изаслуженнэ Іофы-

шІэу Болэкъо Аслъан, АР-м и

Къэралыгъо Совет – Хасэм

идепутатхэу Къулэ Аскэрбыйрэ

Шъхьэлэхъо Муратрэ, УФ-м

культурэмкІэ изаслуженнэ Іофы-

шІэу Къулэ Амэрбый, нэмыкІы-

Тарихъым щыщ

Тичылэ дащи Хэгьэгу зэошхом

нэбгырэ 517-рэ ащэгъагъ, ахэм

азыныкъом къагъэзэжьыгъэп.

тихэгьэгу ишъхьафитыныгьэ пае

апсэхэр атыгъэх. ТекІоныгъэр

къызыдахым чылэм къэкІожьы-

гъагъэхэм ащыщэу непэ псаоу

къэнагъэр нэбгыри 2, Алъхъо

Мухьарбыйрэ Гъурыжъ Нико-

официальнэу аштэшт.

мыкІэгъуабэ къалъэгъужьыгъ

тинахьыжъхэм, гъаблэми къе-

лыжьыгьэх. Колхоз гьэпсыным

илъэхъани хьазабышхо ащэчыгь.

хьакъи зимыІэхэ динлэжьхэр,

Колхозхэм язэхэщэни бла-

шэпсынэхэр шычаныгьэх. 1929-

рэ илъэсым тичылэ апэрэ кол-

хозыр щызэхащагь. Блащэпсы-

нэхэм колхозхэр щэ өхэ дэ-

ефэндхэр дашыгъэх.

ми пылъыгъэх.

«Народым ипый» аІозэ лажьи

пычыгъу

Блащэпсынэ щыщхэу Мые-

къуапэ дэсхэм яшіушіэ обще-

ственнэ организациеу «Блащэ-

псын» зыфиюрэм итхьаматэу

Хъымыщ Казбек мары игу-

илъэси 150-рэ мэхъу. Уегуп-

шысэмэ, ар гьогу кlыхь, гьогуш-

ху. А уахътэм къыкІоцІ чылэми,

хэгъэгуми, адыгэ лъэпкъми та-

рихъ гъогуонэ ин къакІугъ. Сыд

хъугъэми, нахьыжъхэм шъхьэ-

кІэфэныгъэ зэрафэпшІын фаер,

адыгагъэр зыщамыгъэгъупшэу

къыткІэхъухьэхэрэр тилъэуж

къырэкІох. Ащ тэ, нахьыжъхэм,

тегъэгушхо. Ини, цІыкІуи къуа-

джэм шышхэм мэфэкlымкlэ

сафэгушю. Шюу щыІэр къадэхъу-

Блащэпсынэ щыщэу, «**Путь**

борьбы и надежды» зыфиюрэ

тхыльыр икъоджэгъухэм апае

къыдэзыгъэкІыгъэу Къэндаур

Исмахьилэ икъуаджэ инэу ры-

дэсхэр къызхэкІыгъэхэ

-пыст жети мехаженк-ажетк

къагъэ ахэлъэу къырыкІуагъэх.

Документым зэритхагъэмкІэ,

1868-рэ илъэсым чылэр агъэп-

сыгъэу ары. Ау тинахыжъхэм

къызэраІотэжьырэмкІэ, мыщ

ыпэкІэ къуаджэр тІысыгъэу ары.

МэфэкІымкІэ сикъоджэгъухэм

сафэгушю, Тхьэм тапэки гъэхъа-

гъэхэр яІэхэу, зэгурыІохэу,

 Блащэпсынэ гъогу кІыхьэ, гьогу хьылъэ къыкІугь. Чылэм

гушхозэ къытиІуагъ:

нэу афэсэІо.

— Сичылэу, си Блащэпсынэ

ЯпсынэкІэчь къаргьо,

заом илъэхъан Къэбэртае щыщ чылэгьо заулэмэ зыкъызэкІаугъуаий, псыхъоу Фэдз иІэгъоблэгъухэм адэжь псэупіэкіэ ар нахь дахэ зэрашіыщтым Болэкъо Нурбый имылъкукіэ къэкІуагъэх. Ахэм ащыщхэр мыпшъыжьэу пылъыгъэх ыкІи еджапІэм ихъурэягъэкІэ борпсыхьоу Щэхъураджэ къызэпачи, псынэкІэчъым пэчІынатІэу, хьаблэ-хьаблэу тІысыгъэх. Нэужым 1868-рэ илъэсхэм, къуаджэу Блащэпсынэ ылъапсэ ыдзыгъ, ащ итарихъи мыщ къыщежьэ. Нахьыжъхэм къызэраІотэжьырэмкіэ, къуаджэр къызытекіыгъэу алъытэрэр мы чІыпІэм къыщыкІырэ чъыг лъэпкъэу блащэмрэ (ланчъэ) ащ дэжь къыкІэчъырэ псынэкІэчъымрэ арых. Мы гущыІитІур зызэпыбгъэуцокІэ, непэ къуаджэм ыцІэу Блащэпсынэ гъэпсыгъэ мэхъу. Ащ къыщегъэжьагъэу мы чІыпІэм мэхьанэшхо ратызэ къоджэдэсхэр къырэкІох.

Блащэпсынэ псынэ цІыкІум икъэбар чыжьэу Іугъэ. Къуаджэм итарихъ ыкІи ыцІэ дахэкІэ рязыгъаюхэрэр цыф ціэрыюхэу, гъэшІуагъэхэу мыщ къыдэкІыгъэхэр арых.

Хабзэ зэрэхъугьэу, къуаджэм хьакІэ горэ къэкІуагъэмэ, апэ зыдащэрэр псынэ цІыкІур ары. Джащ фэдэу чылэм зы мэфэкІи, хъяри щыкІорэп мы чІыпІэм къэмыкІохэу, гушІогъо ІофкІэ зэхимыщэхэу. КІалэм къызищэкіэ, мы чіыпіэм къэкіохэшъ, псынэкІэчъым къичъырэ псы къабзэм рагъашъо, псым фэдэу пытэ щидзынэу Тхьэм щыфелъэІух.

Псынэ цІыкІум итеплъэ 2014рэ илъэсым къоджэдэсхэм ынэпэ къодыеу щытэп, чылэм гупыкі зиіэ кіалэхэу Щыкъ Бис- гъэхэмкіэ докторэу Щыкъ НиагъэкІэжьыгъагъ, блащэ чъыг икъежьапІ, ихъишъэ ичІыпІэ льан, Хъымыщ Налбый, Альхьо колай, экономикэ шІэныгъэхэмлъэпкъым фэдэ чъыгыкІэ цІы- шъхьаІ кіухэр агъэтіысыгъэх. Ащкіэ Іоныгъом и 28-м Блащэпсынэ гъу Мухьарбек, «КамАЗ-м» исэу кіэлэегъэджэ шіэныгъэхэмкіэ АР-м изаслуженнэ Іофышіэу кьоджэдэсхэм Іофышхо ашІагь, ыныбжь ильэси 150-рэ зэрэ- Іоф зышІэхэрэ кІалэхэр, мэщы- докторэу Хьакъунэ Нурбый, Исуп Аслъан, самбэмкІэ Евро-Ибрахьимэ къоджэдэсхэри къы- къоджэдэсхэм зыфагъэхьазы- шхо къафэхъугъэх. деlэхэзэ, илъэситlум къыкlоц рыгъ. псынэ цІыкІум гъэцэкІэжьынышхохэр раш Іыл Іагъэх. Мыгъи, щтыр къыхихи, спонсорхэм Іоф- ик Іыхьагъэк Іэ асфальт тырари-Блащэпсынэ имэфэк зыщыхи- ш энхэр чылэм щырагъэк ю- гъэлъхьагъ. Спонсорэу Шэуджэн гъэунэфыкІыщтым ипэгъокІэу кІыгъэх, къуаджэр къэмышІэ- Ибрахьимэ урамэу Полевоим бюджет ахъщэм емыТэхэу, жьынэу агъэкТэрэкТагъ, теплъэу тет кТэлэцТыкТу ГыгъыпТэм екТуачылэм щыщ кlалэхэу, мылъку иlэ хъугъэм гур къыдещае. лlэрэ гъогур асфальт аригъэзијэхэм къоджэ гупчэм, псынэ Культурэм и Унэ дахэу загъэцэ- шыгъ. Ащ нэмыкіэу кіэлэціыціыкіум гъэцэкіэжьынышхохэр кіэжьым, Дондуковскэ элевато- кіухэр еджапіэм зэрекіоліэхэрэ ащырагъэкІокІыгъэх. Плиткэр рым итхьаматэу Болэкъо Му- гъогур, урамэу Къошым ыцІэ ыкІи асфальтыр ащатыраль- хьамэд иахъщэкІэ ащ ищагу зыхьырэм къыщегъэжьагъэу хьагь, псынэ ціыкіум ихъурэягьэ- плиткэ даригьэльхьагь. Ащ нэ- Калининым нэсэу Ныр Адам кіэ чырбыщкіэ ыкіи гъучі хъа- мыкіэу псынэ ціыкіум игъэ- асфальт афыригъэшіыгъ. гъэкІэ къашІыхьагъ. Блащэпсынэ псыжьыни иІахьышхо хишІыхьагъ. итамыгъэ зытет стеллэр агъэу- Джащ фэдэу гупык зиlэу Ныр итыгъэхэр лъэк зиlэ кlалэхэм цугъ, чылэм дэсхэм ялІэкъо Адамэ имылъкукІэ къуаджэм бэ ащэфыжьхи, агъэкъэбзагъэх. чъыгхэр агъэтіысыгъэх, къызы- щагъэцэкіагъэр. щышъощтхэ пчэгум плиткэ ты-

Зы махуи сигум уимыкІ, Синэгум о ушІэмыкІ, Си Блащэпсынэ дэхэшхо, СыгуфІу уидежь сыкъокІо.

(Блащэпсынэ щыщэу, композиторэу СИХЪУ Рэмэзанэ икъуаджэ фиусыгъэ орэдым щыщ пычыгъу).

ралъхьагъ. Псынэ цІыкІум мэщытым, клушъхьащыт стеллэу Блащэпсынэ бым, къоджэ соитамыгъэ зытетыр зышІыгъэр ветым, еджа-Я XIX-рэ ліэшіэгъум Кавказ сурэтыші ціэрыіоу, къуаджэм піэм ящагухэр щыщэу Щыкъ Хьузер ары.

ПсынэкІэчъ цІыкІур чылэм кІэ къашІыхьаынапэу зэрэщытыр къагурыІозэ, гъэх. ПсэолъэшІ фирмэм ипащэу пхъэнтІэкІухэр дагъэуцуагъэх. изаслуженнэ сурэтышІэу Гъо-

гъучІ чэу дахэ-

Плащэпсынэ псынэ цІыкІум икъэбар **D**чыжьэу Іугъэ. Къуаджэм итарихъ ыкІи ыцІэ дахэкІэ рязыгъаІохэрэр цІыф цІэрыІохэу, гъэшІуагъэхэу мыщ къыдэкІыгъэхэр арых.

къызэрадэхъугъэми щэч хэлъэп. дюрхэр афызэблихъугъэх. Ащ зэрыгушхохэрэ цІыф гъэшІуаинасып къабзэу, чылэм лъэпсэ Зыч-зыпчэгъоу узэкъоуцомэ нэмыкізу футбол ешіэпіэ ціы- гъэхэм, шъхьэкіафэ зыфашіыкъыбдэмыхъун щыІэп, ар непэ кІури агъэкІэжьыгъ, джэхашъом блащэпсынэхэм къагъэлъэ- телъ алырэгъу уцышъор кlэмгъуагъ. Сыда пІомэ мыр чылэм

«Возрождение» зыцІэ ШІушІэ хъурэр зэрифэшъуашэу хигъэ- тым кІохэрэ кІэлакІэхэр шъхьадж композиторэу, Адыгеим куль- пэм, УФ-м, АР-м гъогогъу хасэм итхьаматэу Хьамырзэ унэфыкІыщт. Ащ яшъыпкъэу иамал къызэрихьэу ІэпыІэгъу-

кІэ зэблахъугъ. Джащ фэдэу

Хьаджырэкъо Аскэрбый ежь Шъхьадж имылъкукІэ ышІэ- иахъщэкІэ урамэу Калининым

Къоджэ гупчэм унэжъхэу Ахэм ачІыпІэ парк щагьэпсыгь, Дышъэк Адамэ имылъкук э чъыгхэр дагъэт ысхьагъэх,

Къоджэ гупчэр дахэу, гуlэтыпlэу гунэкъо Мухьарбый, Урыщытыным фэшІ зэкъотхэу кІа-

Блащэпсынэ къоджэ советым ипащэу Щыкъ Бислъан икъоджэгъу кlалэхэу мылъкукlэ ыкlи къу иполковникэу Кlэдыкlое къарыукІэ къадэІэпыІагъэхэм лъэшэу афэраз.

зэлъашІэхэрэр мымакІэу къыдэкІыгъэх, ахэр мэфэкІым къырагъэблэгъэщтых, ацІэхэр къыщыраІощтых. Къоджэдэсхэр

сыем, Къэбэртэе-Бэлъкъарым язаслуженнэ, Адыгеим инароднэ артистэу Мурэтэ Чэпай, Урысыем ихэгъэгу кlоцl къулы-Щамсудинэ, УФ-м изаслуженнэ врачэу, «Адыгеим и Шытхъу-Блащэпсынэ цІыф цІэрыІохэр, зехь» зыфиІорэ медалыр къызыфагъэшъошагъэу Болэкъо Махьмуд, УФ-м изаслуженнэ псэолъэшІэу КІэдыкІое Кимэ, АР-м изаслуженнэ журналистэу,

«Адыгэмакь»

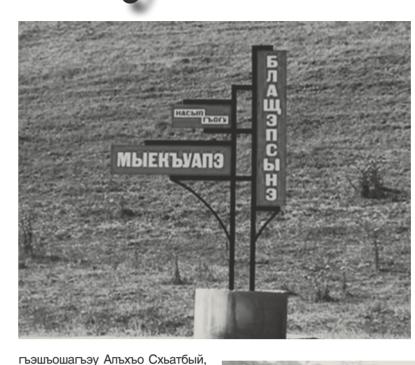

хэрэм ащыщых кІэлэегъэджэ шІэныгъэхэмкІэ докторэу Шорэ Ибрахьимэ, филологие шІэны-Заурбек, Болэкъо Мурат, Тхьа- кІэ докторэу Вэрэкъо Схьатбый, турэмкіэ изаслуженнэ Іофышіэу пчъагъэрэ ячемпионэу, тіо-Сихъу Рэмэзанэ, УФ-м исурэ- гъогогъо дунаим ичемпионэу, тышІхэм я Союз хэтэу, АР-м дунаим и Кубок къызыфа-

ильэсыбэрэ Іоф зышІэгьэ БрантІэ Казбек, Урысыем идзэ летчик-испытателэу, авиацием иполковникэу Болэкъо Мухьамэд, скульпторэу, сурэтышІэу Щыкъ Хьузер, профессиональнэ дипломатэу Къэндаур Руслъан,

ягухэлъхэр дахэх

спектаклэ щхэнэу «Гум зэ- лъагъэкІотэщт. Нэужым мэшІорихьэрэ шъэф» зыфиlорэр къоджэдэсхэм къафагъэлъэгъуагъ.

МэфэкІыр Іофтхьэбзэ зэфэшъхьафхэмкІэ баищт. Неущ. Іоныгъом и 28-м пчэдыжьым сыхьатыр 8-м Іофтхьабзэм пэу-

ъэблагъэхи, ыпкIэ хэмылъэу щтых Къэбэртэе-Бэлъкъарым цІыфхэр арагъэплъыгъэх. Ащ ыкІи Адыгэ Республикэм яартист нэмыкізу Адыгэ Республикэм и ціэры Іохэр. Концерт ужым Лъэпкъ театрэ къыгъэхьазырыгъэ адыгэ джэгушхок і мэфэк і ыр устхъор ошъогум дафыещт.

Блащэпсынэ имафэкІэ къоджэдэсхэм къафэгушІуагъ республикэ общественнэ движениеу «Адыгэ Хасэм» итхьаматэу Лымыщэкъо Рэмэзанэ.

Гикъуаджэ лэжьэкІо пэрытхэм, кІэ-■ лэпІу дэгъухэм, кІэлэегъэджэ Іушхэм, цІыф зэхэщэкІо чанхэм сыдигьокІи ащыкІэрэп. Сыд фэдэрэ лъэхъани чылэм идахэ арагъа Гозэ мэпсэүх чылэдэсхэр.

Заом щыфэхыгъэхэм афагъэуцугьэ саугьэтым къэзымыгьэ- къэзыгьэзэжьыгьэхэм, ахэм блэ фэхъущт Ныр Мусэ ыцІэкІэ зэжьыгъэхэм алъэкъуацІэхэр ащыщыбэм ІофшІэным щысэшІу къыщагъэлъэгъуагъ. Къош Алый Блащэпсынэ ыныбжь нахьы-Советскэ Союзым и ЛІыхъужъ бэщт джы къагъэлъагъорэм хъугъагъэ. КІэмэщ Хьанахъо старшэ лейтенантыгь, орденипл нахьи. Тарихъ тхыгъэм къуакъыфагъэшъошэгъагъ. Къушъхьэ джэм, псыхъом ацІэхэр 1868-рэ Мэрхьаб капитаныгь, партизан илъэсым нахь пасэу къыхэфэх, ахэр куоу зэрагьашізу, зэфэхьы- отрядхэм ясоединение иштаб сыжь-зэгъэпшэнхэр тхыдэтххэм ипэщагь, Шэко Сахьидэ шыудзэм ашыхэмэ, етіанэ тичылэ ыныбжь хэтэу зэуагьэ, капитан хъугьагьэ. Джащ фэдэу зыцІэ къепІонэу шъыпкъэр зыфэдэр къэлъэгьощт, цІыф лэжьакІоу къуаджэм дэсыгъэр бэ. ЛІыблэнагъэ зэрахьэзэ Къуаджэм гъогууанэу къыкlузаом хэлэжьагъэхэу Къунэ гъэм щытхъу зыпылъ Іофыгъуа-Мухьамэд, Хьаткъо Сахьидэ, бэ тятэжъхэм щызэрахьагъ. Бранті Ахьмэд, Кіарэ Хьузер Граждан заом илъэхъан, я ХХщэгэфэхэ якъоджэ гупсэ нахь джэгупгэхэр къоджэ гупчэм рэ ліэшіэгъум ия 30-рэ илъэсхэфэшІыгъэ хъунымкІэ алъэкІ къами гумэкІыгъуабэ къафыкъокІыгъэнагъэп. гьагь тичылэгьухэм. Ары, тхьа-

Тикъуаджэ лэжьэкіо пэрыт хэм, кІэлэпіу дэгъухэм, кІэлэе- зыфаусыгъэр ыкіи Кавказ заор гъэджэ Іушхэм, цІыф зэхэщэкІо заухыгъэр илъэси 150-рэ зэрэчанхэм сыдигьокіи ащыкіэрэп. хъугьэм фэгьэхьыгьэ мыжьосы-Сыд фэдэрэ лъэхъани чылэм нэу агъэуцугъэр мэфэкі шіыкіэм идахэ арагъа озэ мэпсэух чылэдэсхэр.

МэфэкІыр ІофтхьабзэхэмкІэ баищт

гъоу Іоф ашіагъ, лэжьыгъэр Блащэпсынэ имэфэкІ ихэгъэашІы, ядахэ аІуатэ заом лІыгьэ- хэу КІэдэкІойхэ Артуррэ Фа- зэІуахыщт. шхо щызезыхьагъэхэу чылэм тимэрэ къоджэ клубым къыра-

зэхащэгъэ зэнэкъокъур. Мыекъуапэрэ Блащэпсынэрэ азыфагу илъ гъогууанэу километрэ 47-рэ хъурэм, «Насып гъогукІэ» зэджагъэхэм шІоигъоныгъэ зиІэхэр къыщычъэщтых. Ныр Мусэ икІалэу Адамэ мыщ хэлажьэхэрэм шІухьафтынхэр афигъэхьазырыгъ. Джащ фэдэу Блащэпсынэ имафэ фэгъэхьыгъэу шыу 12 фэдиз Мыекъуапэ икІынхэшъ, Блащэпсынэ кІощтых. Сыхьатыр 9-м къоджэдэсхэр зэхэтхэу псынэ цІыкІум екІолІэщтых, ащ мэфэкІыр къыщызэІуахышт. КІэлэцІыкІухэм апаий къыщызэІуахыщтых, ащ нэмыкІэу орэдхэр къающтых, къэшъощтых. Шэжь степлэу «Насылым игьогу» тетэу къызэІуахыщтых. Ащ ыуж Хэгъэгу зэошхом иветеранхэр агъэшІощтых, хэкІодагъэхэ дзэкІоліхэм ясаугьэт къэгьагьэхэр кlэралъхьащтых. Къуаджэм итмэ Блащэпсынэ ащыщ. Цlыф рарагъаloy псэунхэу сафэльаlo. щыщ ІэпэІасэу Гумэ (Хъуран) гъэсагъэхэр, еджагъэхэр, къуиІэшІагьэхэр къыгьэльэгьощтых.

чъыгхатэхэри яІагъэх, бжьэхъун- МэфэкІым ипэгъокІэу футболым- дэжьым культурэм и Унэу бюд-ГушІогьо мафэхэми ягугьу бэртаем иартист зэшъхьэгьусэ- мэфэкІ шІыкІэм тетэу къы- нэхьоир, гьэбэжъур, дэхагьэр кіуатэу щыіэнхэу.

МэфэкІ Іофтхьабзэм хэлэжьэ-

къябэкІэу, къиныр апэкІэ къимыкізу щыізнхэу афэсэіо.

— Адыгеим анахь чылэ дахэу къуаджэм ыцІэ дахэкІэ бэрэ

Мы мафэр блащэпсынэхэм Ларисэ дышъэ хэдыкІынымкІэ лыкъушІэхэр, врач цІэрыІохэр ятарихъ зэрэхэхьащтым щэч мымакі у къыдэкіыгьэх. Къуа- хэльэп. Сикьоджэгьухэм сафэ-Блащэпсынэхэм къафэгушющт джэм ыныбжь илъэси 150-рэ лъаю япсынэке агъэбагъощтыгъ, былымхэр бэу унэфыкlын зэрифэшъуашэу къо- хьакlэ лъапlэу, АР-м и Ліышъ- зэрэхъурэм фэші мыщ щыпсэ- гьом фэдэу ягухэлъхэр дахэхэу, ахъущтыгьэх, мэлхэри яхьоигьэх, джэдэсхэм зыфагьэхьазырыгь. хьзу Къумпіыл Муратэ. Мыщ ухэрэм сафэльаю гьэхьагьэу шюу щыгэр къадэхьоу, тинаяІэхэм, цІыф цІэрыІохэм тапэкІи хьыжъхэм хэбзэ дахэу зэракІэ зэнэкъокъу зэхащагъ. Къэ- жет ахъщэкІэ агъэцэкІэжьыгъэр ахагъэхъонхэу. Чылэм дэсхэм хьэрэр тиныбжыыкІэхэм лъагъэ-

КІАРЭ Фатим.

Мыхэр о уицІыфых, Адыгеир!

Адыгэхэм я Мичурин

ШІэныгьэлэжь-селекционерэу, адыгэхэмкІэ, КавказымкІэ мэкьумэщ шІэныгьэхэмкІэ яапэрэ докторэу, профессорэу, РСФСР-м шІэныгьэхэмкІэ изаслуженнэ ІофышІэшхоу Тхьагьушьэ Нухьэ Ахьмэд ыкьор къызыхъугьэр ильэси 110-рэ хъугьэ.

ИкъэхъукІ, иеджакІ

Тхьагъушъэ Нухьэ шышъхьэІум и 13-м (нэмыкІ тхыгъэхэм къызэраІорэмкІэ, бжыхьэм. чъэпыогъум), 1908-рэ илъэсым ТІопсэ районым ит къуаджэу Агуе къыщыхъугъ, мэкъумэщышІэ унэгьо къызэрыкІо щапІугъ. КІалэм ятэу Ахьмэд ыкъо ригъаджэ лъэшэу шІоигъуагъ, ащкІэ ынаІэ тетыгь. Нухьэ къоджэ еджапІэм класси 4-р къызыщеух уж ятэ игъусэу Tlyaпсэ ыщагъ техникумым ч/игъэхьанэу, ау зы урыс гущыІэ къэзыІонэу зымышІэрэ кІалэр аштагъэп. Джащыгъум тым урысыбзэмкІэ кІэлэегъаджэ фиубыти, зы илъэсрэ Нухьэ бзэр зэригъэшІагъ, етІанэ ХышІуцІэ мэкъумэщ техникумым сэнэшІынымкІэ, сэнэшъхьэ къэгъэкІынымкІэ ыкІи чъыгхатэхэр къэгъэкІыгъэнхэмкІэ иподготовительнэ отделение зы илъэсрэ щеджагъ, техникумым чІэхьагъ, 1929-рэ илъэсым ар дэгъу дэдэу къыухыгъ.

1929-рэ илъэсым къыщыублагъэу 1931-рэ илъэсым нэс Шапсыгъэ райисполкомым чІыгу ІофхэмкІэ иотдел ипэщагь, 1931 – 1933-рэ илъэсхэм специалист ныбжьыкІэр агроном шъхьаІэу райгупчэмкІэ агъэнафэ. Тхьагъушъэ Нухьэ зэрилъэкІэу Шапсыгъэ ит къуаджэхэр къызэпекІухьэх, нэжъ-Іужъхэм аюкіэ, адэгушыіэ, яфэныкъуагъэхэр зэрегъашІэх ыкІи ІэпыІэгъу афэхъу, ныбжьыкІэхэм алъэныкъокІи гъэзагъэу, комсомолым ирайком ибюро хэхьаным ыпэкіи, Іофышхо ешіэ.

Іоныгъом, 1933-рэ илъэсым Н. А. Тхьагъушъэр сэнэшІ ыкІи сэнэшъхьэ къэгъэкІынымкІэ Краснодар къэралыгъо институтым чІэхьэ, ар 1939-рэ илъэсым «дэгъу дэдэкІэ» къеухы, апшъэрэ шІэныгъэ зиІэ агроном-плодовод мэхъу. 1937-рэ илъэсым еджэзэ, партием аштагъ. Нухьэ джыри ныбжьыкІагъэми, пытэгъэ-теубытэгъэ ин зыхэлъэу еджэфэкІэ зыкъигьэлъэгъуагъ, ишІошІ пхырызыгъэкІын зылъэкІэу, ащкІэ шІэныгъэ дэгъухэри, гулъытэ-гурышэ хэхыгъэхэри зэриІэхэм гу лъатагь, институтэу зыщеджагьэм Іоф щишІэнэу къыІуагъэнагъ. Мы апшъэрэ еджапІэм иаспирантурэ чІэхьажьи иеджэн шылъигъэкІотагъ.

3aop къызежьэм...

Тихэгьэгушхо щыпсэурэ цІыф лъэпкъ зэфэшъхьафыбэм ягугъэ пъагэхэр хэти зэмыжэгъэ зэо жъалымым зэтыриІэжагъэх. 1941 — 1942-рэ илъэсхэм дэдэу ыгъотыгьэр иlэубытыпlэу, къалэу Краснодар ирайонхэм ащыщ идзэ отдел ипащэу гьоу зэхещэ. 1957 - 1978-рэ

Н. Тхьагъушъэр щытыгъ, 1942 — 1943-рэ илъэсхэм ар Адлер и МТС идиректорыгъ.

Краснодар пыир дафыжьи, шъхьафит зэхъужьым, Тхьагъушъэм институтым къыгъэзэжьыгъ ыкІи мэкъу-мэщымкІэ специалистхэм ягъэхьазырын пидзэжьыгь. Кафедрэм ипэщагь, чъыгхэтэшІэнымкІэ ыкІи сэнэшъхьэ къэгъэкІынымкІэ лекциехэм къафяджэщтыгь.

1945-рэ илъэсым аспирантурэр къыухыжьыгъ. 1946-рэ илъэсым кандидат диссертациер темэу «Адыгейские (черкесские) сорта яблони и груши» зыфијорэмкјэ кънушыхьатыгъ. 1948-рэ илъэсым институтым идоцент мэхъу. 1956-рэ илъэсым нэс ащ тетэу Іофышхо ылэжьыгь.

ридическу ык Іи агрономиче-**1** Скэу Тхьагъушъэм къыушыхьатын фызэшІокІыгъ ХышІуцІэ Іушъом, зэфэдэкІэ Кавказым ыкІи Краснодар краим къащыкІыхэрэ чъыгхатэхэм лъапсэу яІэр адыгэхэм-шапсыгъэхэм якъэгъэкІыкІэ шапхъэхэр арэу зэрэ-

шіэныгъэхэмкіэ и Академие плодоводствэмкіэ икафедрэ епхыгьэ Ботаническэ институтэу ипэщагь. Мэкъу-мэщымкІэ шІэ-В. П. Комаровым ыціэ зыхьы- ныгъэшхоу Іэкіэлъхэр шіуагъэ рэм идокторантурэ Н. Тхьагъу- къахьэу щы Іэныгъэм щыгъэшъэр рапхыгь ыкІи ащ доктор федэгьэнхэм льэшэу фэсакъэу диссертациер «Адыгейские Іоф дешІэ. Теорием имызакъоу, (черкесские) сады» (1956) зы- ушэтын ІофшІэнхэр зэхещэх.

ИІоф егъэшіу

Гъэсэныгъэ-шІэныгъэ дэгъу Н. Тхьагъушъэм иІофшІэн егу-

1956-рэ илъэсым СССР-м илъэсхэм Краснодар институтым фиlорэмкlэ къыщигъэшъыпкъагъ. Ахэм къащынэфэхэрэ лэжьэнкъэгъэкІын ІофхэмкІэ амал-къулайхэр зыщыгъэунэфыгъэ тхылъ ІэпыІэгъухэр къыдегъэкІых, институтым епхыгъэ къутамэ-

хэри къызэІуахых. ШІэныгъэлэжьышхо-селекци-

онерэу, профессорэу Н. Тхьагъушъэм ишІэ хэлъэу, мы Іофыр зэкІэ ащ фэгъэзагъэу Краснодар краим чъыгхатэхэр щагъэтІысых: дэжъыер — гектар 600-м, дэшхор — чыгу гектар 1000-м. Кубанскэ мэкъумэщ институтым иеджэпІэ хъызмэт къэкІыхэрэ ПХЪЭШЪХЬЭ-МЫШЪХЬЭ ЛЪЭПКЪХЭМкІэ яеджэпІэ-лабораторие Іоф ышІэ мэхъу. Тхьагъушъэ Нухьэ мы илъэсхэм анахь ынаІэ зытетэу, фэсакъэу, кІиугъуаеу, куоу зэригъэшІагъэр Шапсыгъэ чъыгхэтэ лэжьэнымкІэ, культурэ зэфэшъхьафхэмкІэ, пасэм къыщыублагъэу шІыкІэу щагъэфедэщтыгъэхэр ары. Юридическэу ыкІи агрономическэу Тхьагъушъэм къыушыхьатын фызэшокІыгъ ХышІуцІэ Іушъом, зэфэдэкІэ Кавказым ыкІи Краснодар краим къащыкІыхэрэ чъыгхатэхэм лъапсэу яІэр адыгэхэм-шапсыгъэхэм якъэгъэкІыкІэ шапхъэхэр арэу зэрэ-

ШІэныгьэлэжьэу Тхьагьушъэ Нухьэ ытхыгь ыкІи къыдигьэкІыгъ тхылъэу «Адыгейские черкесские) сады» зыфиlорэр, ащ зэкІэ адыгэхэм чъыг лъэпкъэу къагъэкІыхэрэр, ахэм акІэхэр зыфэдэхэр, пхъэшъхьэмышъхьэхэр зэкІэ ыкІи дэшхо лъэпкъхэр зырызэу къащитхыхьагъ, япшІылІэщт пстэури къыхигъэщыгъ. Тхьагъушъэ Нухьэ ыпкъ къикІэу Пшызэ мэкъумэщ институтым иеджэпіэ-ушэтыпіэ хъызмэт анахь дэжъые лъэпкъ дэгъур зылъэпсэ дэжъые чъыгхатэ щагъэтІысы-

ЫшІэрэ Іофым зэрэтегъэпсыхьагьэр къыхэщэу, Н. Тхьагъушъэм Пшызэ ит пхъэшъхьэ-мышъхьэ совхозхэм ахэгъэхъогъэнымкІэ Іофышхо зэшІуихыгь. Ахэм ащыщых Славянскэм, Динской районым арытхэр. ШІэныгъэшхоу иІэхэр хьагъушъэм ІофымкІэ къыгъэшъыпкъэжьэу щыІагъ.

ШІэныгъэлэжьышхом научнэ ІофшІэгъэ 55-рэ фэдиз къыхиутыгъ. Анахь къыхэгъэщыгъэн фаехэр монографиехэр арых: «Адыгские (черкесские) сорта яблони и груши» (1948), «Орекрая» (Краснодар, 1952), «Адыгейские сады» (Майкоп, 1956). Тхьагъушъэ Нухьэ яІэшъхьэтетэу ригъэджагъэхэм ащыщ нэбгыри 10-м нахьыбэм кандидат ыкІи доктор диссертациехэр къаушыхьатыгъэх.

Общественнэ ІофышІэшхуагъ

Тхьагъушъэ Нухьэ общественнэ ІофшІэнхэм сыдигъуи чанэу ахэлажьэщтыгъ. 1930 — 1933-рэ илъэсхэм Шапсыгъэ райисполкомым ипрезидиум, Краснодар краимкІэ обществэу «ШІэны-

Тхьагъушъэ **▲** Нухьэ ыпкъ къикІэу Пшызэ мэкъумэщ институтым иеджэпІэ-ушэтыпІэ хъызмэт анахь дэжъые лъэпкъ дэгъур зылъэпсэ дэжъые чъыгхатэ щагъэтІысыгъагъ.

гъэм» ахэтыгъ. Краснодар краимкІэ депутатхэм я Совет (1965 1967) идепутатэу щытыгъ, Кубанскэ мэкъумэщ институтым ипартийнэ организацие бэрэ пэщэныгъэ дызэрихьагъ. Дунэе конференциехэм, симпозиумхэм, зэхэсыгьохэм чанэу ахэлажьэщтыгь. Чехословакием, Венгрием, Австрием, Болгарием, Румынием (я 70-рэ илъэсхэм), Японием (1972) ащы агъ.

ИшІушІагъэ

ШІэныгъэлэжь-селекционер иным, профессорэу Н. Тхьагъуешосшефи еста шфошь месш уасэ къэралыгьом къыфишіыгь. Орденэу «Щытхъум и Тамыгъ», ЛэжьэкІо Быракъ Плъыжьым иорден ыкІи медаль зэфэшъхьафхэу зэо мэхьанэ зиlэхэр, хоплодные Краснодарского ВДНХ-м итыжьын медалиту ыки щытхъуцІэу «РСФСР-м шІэныгъэмкІэ изаслуженнэ ІофышІэшху» зыфиlорэр 1977-рэм къыратыгъэх.

Тхьагъушъэ Нухьэ адыгэхэм анахь агъэлъэпІэрэ апэрэ еджэгъэшхо-гъэсэгъагъ, лъэпкъым ар и Мичуриныгь.

1983-рэ илъэсым, Іоныгъом и 2-м Тхьагъушъэ Нухьэ идунай ыхъожьыгъ, ау ыціэ, шіоу илъэпкъ филэжьыгъэр ныбжьырэу лІзужхэм къахэнэщт. ЛІышІум игупшысэ непи мэлажьэ

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

«Адыгэмакь» Іоныгьом и 27-рэ, 2018-рэ ильэс

ЦУЕКЪО Юныс

Синасып

СищыкІэгъахэп

нахьыбэ нэфи -

Насып бгъэдэлъи сыфэмыях,

Пхъэшъхьэ-мышъхьэлъэу Хэтэ убгъугъэм

Зы комэ закъоу сыкъыщэрэкІри

цІыкІуми, тІэмыпІэр тизэу,

зыхиушкуаблэу

Ољу-кІыљуем чІым икуцІылъэ

Псыбэр къыхищзэ

Ар адигощмэ

комэ жъугъабэм Чъыгыпкъы танджым

Иузи

къышыпэджэжьмэ. Къэсэу Іэшъабэр

зытІэмкІэ, Тхьапэр жэхизэу,

зиушъэу къэгъагъкІэ, ГушІо нэгупсэу

къызэлъынэфзэ,

Нэфылъэ пасэу огум зыридзмэ.

Нахьыбэ нэфи,

гушІогъо тами СишыкІэгъахэп -

сфэмыгъотын.

Тын къызэрыкоу сиІэшІэгъакІэшъ,

Сыбгъэ дэмыфэу сфэнасыпын.

Ныбджэгъум фэкІо

Шъэфыхэп джыри

джы къыосющтыр, Усиджэгьогьуми

пфэсымыдэни СІэ джабгьоу сшІошІэу, ШІум игугъапІэу,

сыкъыпфэгугъэшъ, Псалъэу пшІыгъагъэр

непэрэ мафи пфэсэІэтыжьы «Сычыжьэ пэтми

сыкъызэрэсрэр

Шыблэ гурымым къыгъэтэмамэу,

спызрэм

гъунджэу къыридзэу, СыкъыхэхъупскІэу

Сыкъызынэфрэм сэрышъ джащыгъум

уемхъырэхъышэжь!» Лъынтфэм лъы кlалэр

щыжъотэу пчыкІэм, О зыфэбгъадэу стырэу пІогъагъэ.

Сышыблэу слъытэу, Іаджи дгъэхъэнэу кІэлэгъу илъэсхэм, Боу бэрэ,

сыгу щымэшІуагъ. СшІагьэп, ныбджэгьур,

Усэмэркъэузэ

ббгъэ утеожьми. КлассипшІ къыужым джэе нэпціаеу

Іуашъхьэу лэжьэным

зышъхьащыбдзыеу

Шъэфыхэп джыри

Іоф къыддэпшІэныр адэ,

къаІолъ зэхэсхэу зыкІзэмыпэсрэр!

гур дябгъэщэхэу.

джы къыосющтыр, Гукъанэ лІыкІоп

«о пчыкІэр»

мы сигущыІи Шыблэр зэхачэу

уашъом зырычъэу. ПчыкІэ шъобжащэр пщэм зятхьэпаоу

Къызызэхикъоу ощхыр къызилъкІэ -

Ащ яІэшІагъэшъ. тІури рэгушхо. Шъэфыхэп джыри

джы къыосющтыр, Усиджэгъогъуми пфэсымыдэни

ЦІыфыр кІочІэшхоп,

Ежь нахь кІочІаджэр

хъоум дерэни!

Джэныкъо пашъхьэм

Джэныкъо пчэгоу ежьэ стырылъэм,

Лъэжъуагъэу

пчыхьэм пищахьыгьагьэу,

МэшІо кошэшхор

къыпиупхъужьзэ, Нэр ыуцІыргъузэ,

нэфылъэ пасэм Мо синэнэжъы

машІор кІегьэсты.. Пчэдыжьы къэси

Іанэм сыпэсзэ СызыІэпищэзэ, сеплъы джэныкъом.

Ащыгъум сыбгъэгу

Зы упчІэ закъо згъашюу есэты: КъысаІу о, бгъэгур,

ШІулъэгъу нэбзыеу цІыфхэм,

Сэ афысиІэр

зыхэлъ гу яжьэр УмыгъэкІуасэу чІэуущтыхьэзэ,

сфэоухъума?!

ЗаІокІэ — ШыІэныгъ

ЗаІокІэ — ЩыІэныгь: Зэо ужэу жэкІэ пхъашэр, Заюкіэ — Щыіэныгь: Сшынахьыжърэ сэррэ тежэу тятэ, тэчъэ къэлэпчъэІум мары. КъикІыжьыщт губгъом Пчыхьэм Колхоз губгъом. Тыдэплъзэ чэу гъуанэм, зытІэтзэ лъэпэпцІыеу тырэплъэ гъогупэ сапэм. Заюкіэ — Щыіэныгь: хьалыгъу шІуцІэр, зыІэгушэу къызІуитхъыжьмэ ежь ымышхыхэу къытфихьыжьрэр, тытес пхъэлъэгуцым тэгъэунэшкІушъ мары..

кушъэпсыр зэпатхъэч е кушъэпсым зыныбашъхьэ зэкІикъудыежьэу, тыгъэм сабый цІыкІоу зыфэзыщэирэр сэлъэгъу. Заюкіэ — Щыіэныгь: жъогъо къашыкъэу жъыурэр, пкlашъэу сысрэр, Іэхъогъум пичырэ уцым ымакъэ, къызешхыкІэ ошхыр

а о шІу плъэгъугъэм

Заюкіэ — Щыіэныгь:

зыІэ цІыкІухэм

узэрэтепкІэу,

чІыр нахь хьапшэзэ

къызэрэжъотырэр

сыгу къегъэкІыжьы.

Заіокіэ — Щыіэныгь:

ШыІэныгь — заlокіэ:

къэппчъы пшІоигьоу

Іум къыдехьые.

Зэхахьэ пстэури.

пшІузэхэкІуакІэ,

«ОшІу

ар пстэуми ахэлъышъ

ыпэ ышІыщтыр ымышІэу

гу ціыкіур мэулэужьы.

усэльэгьур...»

«О шІу усэльэгьур,

Илъэс хъураем

ущэІэфэ

ифэбагъэ

иохътиплІэ ренэу

пчэдыжь тыгъэу

къэІогьошІоу

ХэрэкІыжьба

зи фэlуагъэп,

Гум

джырэ тиліэшіэгъу.

ичэфыгъом...

Одрыхъоу шыблэм

Зигьэчэрэгьузэ,

Лъатэу къырэчъэ.

Аркъэн аридззэ

ПчыкІэм щэрыоу

Натрыф цэшхоу,

Цэфыжь жъугъабэу,

Шъофыр зэлъебгъэ.

Тыжьыныпс шъабэу

Псыпсэу пыбзэбззэ,

Жьым зыдипхъуатэу

Сапэу псы ткІопсхэр

Хьасэм хеубытэ.

КукІэ ритхъэхьэу,

Іофыр ыгъэжьзэ,

цыпэм ар нэсы,

зыпыс нэбзыцхэр

Хьасэм хэплъэжьы

Батыры цІыкІухэр

Зэбгьотхэу,

щыджэгухэу

лъапцІэу.

Ощхым

ШхъуантІэу фэпагьэу

ШъхьапцІэу къачъыхьэу,

пшъашъэм къыщэхъух.

ГушІоу къеІэтых:

Ощхыр къэлъэсы,

ЛъапцІэу

Мо пшъашъэм

Пщэ шІуцІэ шыбэм

Аркъэн кІэпсакІэр едзы.

Гъатхэм иогу

еюгьошю - аюу зэхэсэхы.

о бгъэшІэщт гъунапкъэм

кІуачІэ къыпфэхъущтышъ,

Ау хэтрабзи ибзэхабзэ

гущэІищэ уаІоупІэ бэрэ.

къыпфыкъокІзэ..

«О шІу усымлъэгъурэр»

лыпцэшІоу, шІу ылъэгьоу ежьри

гукъэбзэныгъэ...

чэщы рэхьатыр —

Чэщымрэ

Шъхьац тІыргьоу къэкІо ар кІэлэцІыкІу гукъабзэу чІыр ыгъэгырзызэ. Чэщы рэхьатыр –

Зэхьщырыныгъэ

зыгорэ зэхьщырыныгьэ.

макіэу-макіэу,

цІыфы шэнышІу

нэфэу-нэфэу

цыфымрэ зэдыря

Зы мамырныгъэ —

лъэпкъыбэ зэхэт: плъыжьэу, плъыжьэу, плъыжьы-гъожьышэу къопціэ-шіуціашьоу

къыщызэlуехы нэгубэр куашэу. чэщы рэхьатыр цІыф гумэкІыл.

Марыба сэ сэкІо чыжьэкІэ, цэ жъгъэй

цэ фыжьхэр, ежь адыипцІэу, къыІулыдыкІхэу цыф Іэмы-лъэмышіур, къыпихэу фэбамэр, къызгуахьэ

къэсэламызэ къызэрыкloy. Штэ-къэщтэжьыныр, гъэпцІэ-къэгъэпцІэжьыныр

фэджагъу

къабзэмкІэ зыгухэр.. Чэщы рэхьатыр цІыфым игъус стамэ

ытамэ есэкъузылІэ, зы ІофышІапІэ тызэддэгуіэ зы гухэльышіукіэ.

ІэпэІэсэныгъэр

Шъхьадж-шъхьаджэу акъылышІуагъэм,

ІэпэІэсагъэм цІыфхэм захагуащэ... ІэбжъэнэкІэ-ІэбжъэнакІэу

зым – занкІэу

шъхьэ иІ,

чъачъэу, чъэрэу

фэшъхьэгуащэ. (Фэшъоу къошыны – зэ шъхьам, Зыфэсакъыжь, къамзэгутакъэу зыдэмышІэжьзэ

мафэхэм шъоу къошынэу урамышъукІызэ) Ащи ищыкІагь шъхьэ,

и - кізухыпіз, зызэремыгъэлъас шытхъужьы тамэм... ШыІ о. фэгъэщамбул шыІакІэм.

ау сыд фэдизкІи

имылъым урымылъат ЩыІ къызэрыкІоу

къызэрыкІо дэдэу кІо зыгъэсэнаущ

тетэу узтетым, Шъырытэу бгъэстзэ лъыкlалэр,

емгъэлыекІэу гирытымкІэ

фаем бгъэстыщтым... Іэпэ-Іэсагьэр

бгъэІэпэ-Іэсэшъуныр уиІэпэ-Іэсагъэмэ,

джары слъытэрэр сэ -Іэпэ-ІэсагъэкІэ.

QXGXEVXQQXGXEVXQQXGXEVXQQXGXEVXQQXGXEVXQQXGXEVXQQXGXEVXQQXGXEVXQQXGXEVXQQXGXEVXQQXGXEVXQQXGXEVXQ

Зэкъошныгъэм игъогухэмкІэ

Абхъазыр къафэнэгушІу

Адыгэ Республикэм и Лъэпкъ театрэу Цэй Ибрахьимэ ыцlэкlэ щытыр къош Абхъазым рагъэблагъи, спектаклэхэр къыщигъэльэгъуагъэх.

Илъэс 34-кlэ узэкlэlэбэжьмэ, Адыгеим итеатрэ Абхъазым спектаклэхэр къыщигъэлъэгъуагъэх. А лъэхъаным театрэм ипащэу Хьакlэгъогъу Къэсэй щытыгъ. Зэкъошхэм ягъогу щыlэныгъэм хэкlyакlэрэп.

— Театрэм ихудожественнэ пащэу ХьакІэгьогъу Къэсэй кІэщакІо фэхъуи, Абхъазым тыкІуагъ, — къытиІуагъ Лъэпкъ театрэм питературэ ІофхэмкІэ икъутамэ ипащэу Къуижъ Нэфсэт. — Гуфэбэныгъэ ахэлъэу бысымхэр къытпэгьокІыгъэх. Къызэрэтфэзэщыгъэхэр къахэщэу тарихъым хэхьагъэхэ хъугъэ-шІагъэхэр къыт-

фаlотагьэх.
1984-рэ илъэсым Адыгеим итеатрэ иартистхэу Кукэнэ Мурат, Зыхьэ Заурбый, Уджыхъу Марыет Абхъазым щыlагьэх, спектаклэхэм ахэлэжьагьэх. Кукэнэ Мурат «Абхъазым изаслуженна артист» зыфиlорэ щытхъуцlэр къыфауси, къыфэгушlогъагьэх.

«Кабала святош», «Кавказский меловой круг» зыфи охэрэр, нэмык хэри къагъэлъэгъуагъэх. Абхъазы бзэк зы къашы гъохэр аш огъэш огъохэр аш огъэш огъохэр хорог тимур литера-

турнэ-музыкальнэ къэшІынэу ыгьэуцугьэр, кІэлэцІыкІухэм апае артистхэм къашІыгьэхэр щыІэныгьэм дештэх, цІыфым пІуныгьэ дэгъу етыгьэным ехьылІагьэх.

— Абхъазым къызэрэщытпэгъокіыгъэхэр шіукіэ сыгу къэкіыжыы, — къеіуатэ спектаклэхэм роль шъхьаіэхэр къащызышіыгъэ Уайкъокъо Асыет. — Ныбджэгъуныгъэ ахэлъэу къызэрэтіукіэщтыгъэхэм, спектаклэхэр къызытыухыкіэ гущыіэгъу къызэрэтфэхъущтыгъэхэр лъэшэу тигопагъ.

— Культурэм Іоф щысшІэнэу зысэублэм апэрэ щытхъуцІэр Абхъазыр ары къызыщысфаусыгъагъэр, — игупшысэхэм тащегъэгъуазэ Урысыем, Адыгеим янароднэ артистэу, Абхъазым, Пшызэ язаслуженнэ артистэу Кукэнэ Мурат. — УиІофшІагъэ уасэу къыфашІырэм уегъэгушхо.

Тхьамафэм къыкІоцІ Лъэпкъ театрэм икъэгъэлъэгъонхэр Аб-хъазым щызэхащагъэх. Адыгеим и Лъэпкъ театрэу И. Цэим ыцІэ зыхьырэм иартистхэр агъэлъэпІагъэх.

ХьакІэгьогъу Къэсэй Абхъазым инароднэ арист хъугъэ. Уайкъо-

къо Асыет, Исуп Тимур, Зыхьэ Зуралбый «Абхъазым изаслуженнэ артист» зыфиюрэ ціэ льапіэр къафаусыгь.

Іоныгъом и 30-м Абхъазым Грузием идзэхэр щызэхакъутэхи, республикэр мамыр псэукІэм игъогу зытехьажьыгъэр илъэс 25-рэ хъущт. Лъэпкъ театрэм иІофышІэхэм къош республикэм

игушІуагьо дагощы, зэкьошныгьэм игьогу нахь пытэ зэрэхьущтым, нахьыбэрэ зэрэзэльыкІощтхэм тицыхьэ тельэу ягухэльышІухэр къадэхъунэу Тхьэм тафельэІу.

Сурэтым итхэр: **Кукэнэ Муратрэ Уайкъокъо Асыетрэ къз-гъэльэгъоным хэлажьэх.**

Искусствэр — тибаиныгъ

ШыкІэпщынэр Казахстан щигъэжъынчыгъ

Адыгэ Республикэм искусствэхэмкlэ икlэлэцlыкlу еджапlэу Льэцэрыкьо Кимэ ыцlэ зыхьырэм зыщызыгьэсэрэ Пашьтэ Гупсэ хэгьэгу, дунэе зэlукlэгьухэм ахэлажьэ, щытхьуцlэхэр кьащыдехых.

Казахстан я ІІ-рэ Дунэе зэнэкъокъоу щызэхащагъэр Тлеп Аслантайулэ фэгъэхьыгъагъ. Ижъырэ лъэпкъ искусствэм ар щыціэрыіу, бзэпсхэмкіэ орэдышъор къегъэ- Іогъэнымкіэ щысэ тырахы. Музыкантыр къытхэмытыжьми, иіофшіагъэ ціыфхэм ащыгъупшэрэп.

Казахстан щыкІогъэ зэнэкъокъум къэралыгъо 16-мэ ялІыкІо 26-рэ хэлэжьагъ. Венгрием, Индием, Германием, Израиль, Монголием, Казахстан, нэмыкІхэм къарыкІыгъагъэх. Башкортостан ыкІи Адыгеим ямузыкантхэм Урысыем ыцІэкІэ яІэпэІэсэныгъэ зэхахьэм къыщагъэлъэгъуагъ.

Нэбгырэ пэпчъ Тлеп Аслантайулэ ыусыгъэхэм ащыщ къыригъэlон фэягъэ. Пашътэ Гупсэ Іэпэlэсэныгъэ ин хэлъэу шыкlэпщынэмкlэ орэдышъор зэригъэжъынчыгъэм

фэші зэхэщакіохэм къыхагьэщыгь. Зэнэкъокъум хэлэжьагьэхэм анахьыкізу зэрэщытыри къыдалъыти, Щытхъу тхылъыр, ахъщэ шіухьафтыныр хэушъхьафыкіыгьэхэу къыфагьэшъошагьэх.

Дунэе зэнэкъокъум осэшІ куп щыхахыгъ. Алтай, Адыгеим, Казахстан, Японием къарыкІыгъэхэр ащ хагъэхьагъэх. Урысыем ыцІэкІэ Адыгеим щызэлъашІэрэ ГъукІэ Замудин осэшІ купым хэтыгъ. Ащ тызэрэщигъэгъозагъэу, Пашътэ Гупсэ адыгэ шъуашэу щыгъымкІи осэшІхэм къыхагъэщыгъ.

Пашътэ Гупсэ Адыгэ Республикэм имэфэкІхэм ахэлажьэ, лъэпкъ орэдышъохэр шыкІэпщынэмкІэ къырегъаlox.

Сурэтым итхэр: Пашътэ Гупсэрэ Гъукіэ Замудинрэ.

ТизэІукІэгъухэр

Астрахань итеатрэ тшІогъэшІэгъон

Астрахань къашъомкю и Театрэ ипчыхьэзэхахьэ Адыгэ Республикэм и Къэралыгъо филармоние юныгъом и 25-м щыкуагъ.

ЩыІэныгъэр къашъомкіэ къэпіотэн, къэбгъэльэгъон зэрэплъэкіыщтым фэгъэхьыгъэ спектаклэм ныбжьыкіэхэм якъашъохэр, ліэужхэр зэзыпхыхэрэ едзыгъохэр, циркым хахьэхэрэ къэгъэлъэгъонхэу ціыфхэр зыгъэщхыхэрэр, фэшъхьафхэри хэолъагъох.

НыбжьыкІэхэр ищыгьэх, пчэгум

псынкізу зыщагъазэ, къашъоу къашіырэм псэ къыпагъэкізным фэші хэкіыпізу къагъотырэр искусствэ лъагэм дештэ. Циркым ижанрэ нахь пэблагъзу паіом ехьыліагъзм уегъэцхы, уегъзгупшысэ, шіыкізшіухэр къззыгъотыхэрэ артистхэм Ізгу уафытео.

Купым ихудожественнэ пащэу Дмитрий Пастуховым зэрилъытэрэмкіэ, артистхэм яіэпэіэсэныгъэ хэпшіыкізу хагъахъо. Театрэм илъэси 5 ныіэп ыныбжьыр. Охътэ кІэкІым къыкІоцІ едзыгьохэм ащигьэфедэхэрэ нэрыльэгьу Іэпы-Іэгьухэр искусствэм пыщагьэхэм ашІогьэшІэгьоных. Нэфынэр, жьаур, видеор, фэшъхьафхэри зэпхыгьэх, зым зыр зэрэтекІырэр къэгьэльэгьоным къыщыхэбгьэщы пшІоигьоу гупшысэм узэльекІу.

Циркым, къэшъо псынкіэм япхыгъэхэ къэшіыгъохэм залым чіэсхэри ахагъэлажьэх, ащ фэдэ шіыкіэхэм артистхэмрэ искусствэр зышіогъэшіэгъонэу за-

лым чіэсхэмрэ нахь зэфащэх. Бгъэшіэгъон плъэкіырэ искус-

БгъэшІэгъон плъэкІырэ искусствэм узылъещэ, уеплъы пшІоигьоу артистхэм яІэпэІэсэныгъэ уасэ фэошІы.

Адыгэ Республикэмрэ Астрахань хэкумрэ ятворческэ купхэр зэльэкlох, къэгъэлъэгъонхэмкlэ зэхъожьых. Республикэ къэралыгъо филармонием и Къэралыгъо оркестрэу «Русская удалыр» Астрахань шlэхэу кlощт, концертхэр къыщитыщтых.

НэкІубгъор зыгъэхьазырыгъэр ЕМТІЫЛЪ Нурбый.

Зэхэзыщагъэр ыкІи къыдэзыгъэкІырэр:

Адыгэ Республикэм лъэпкъ ІофхэмкІэ, ІэкІыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгьухэм адыряІэ зэпхыныгъэхэмкІэ ыкІи къэбар жъугъэм иамалхэмкІэ и Комитет Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакциер зыдэщыГэр: 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр,

197. **Телефонхэр:** приемнэр:

52-16-79,
Редакцием авторхэм къаІихырэр А4-кІэ заджэхэрэ тхьапэхэу зипчъагъэкІэ 5-м емыхъухэрэр ары. Сагырхэм азыфагу 1,5-рэ дэлъэу, шрифтыр 12-м нахь цІыкІунэу щытэп. Мы шапхъэхэм адимыштэрэ тхыгъэхэр редакцием зэкІегъэкІожьых.
Е-mail: adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр: Урысые Федерацием хэутын ІофхэмкІэ, телерадиокъэтын- хэмкІэ ыкІи зэлъы-

хэмкіэ ыкій зэльы-Іэсыкіэ амалхэмкіэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чІыпіэ гъэіорышіапі, зэраушыхьатыгъэ

номерыр ПИ №ТУ23-00916

Зыщыхаутырэр ООО-у

«Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

> ЗэкІэмкІи пчъагъэр 4075 Индексхэр 52161 52162 Зак. 2463

Хэутыным узщыкІэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00 ЗыщыкІэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00

> Редактор шъхьа Іэр Дэрбэ Т. И.

Редактор шъхьа Іэм игуадзэр Мэщл Іэкъо С. А.

ПшъэдэкІыжь зыхьырэ секретарыр

> Хъурмэ Хъ. Хь.